

Dk. Donald Fowler, Asili ya Agano la Kale, Hotuba ya 21, Milki Mamboleo ya Babeli na Mwisho wa Yuda

© 2024 Don Fowler na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dk. Don Fowler katika mafundisho yake juu ya asili ya Agano la Kale. Hiki ni kipindi cha 21, Dola ya Babeli Mboleo na Mwisho wa Yuda.

Kweli, karibu tena kwenu nyote.

Hii ni siku yetu ya mwisho ya kugonga hapa. Ni Ijumaa asubuhi, na ninataka kusema ninapoanza asubuhi ya leo, imekuwa furaha na fursa ya kweli kupata fursa hii ya kushiriki nawe kwenye mkanda huu na haswa kuwa nawe hapa nasi. Na kupata fursa ya kuwa na rafiki yangu mzuri Ted Hildebrand ambaye anafanikisha haya yote.

Kwa hivyo, asante sana kwa kuvumilia nasi na tunaacha enzi muhimu. Ni enzi ya nguvu ya kwanza na lazima ilionekana kwao kama hii haitaisha kabisa. Karne tatu sio kama miongo mitatu.

Kwa hivyo, kulikuwa na vizazi vingi ambavyo havijawahi kujua chochote isipokuwa utawala wa Ashuru. Na sasa kama hivyo, katika hali kamili kabisa, Ashuru inaweza kushindwa. Inaweza tu kutokea kwa seti kamili ya hali.

Kwa hivyo, tulicho nacho ni aina ya muungano ambao uliweza kuangusha Milki hii yenye nguvu ya Ashuru. Na kwa hivyo, muungano huo ulikuwa nguvu ya Babeli kusini kwa kushirikiana na Wamedi upande wa mashariki. Na ikiwa ungeweza kupiga picha nami topografia ili kuweka jukwaa, hapa katika zambarau ni Bonde la Mesopotamia.

Na kisha kutenganisha Mesopotamia na Iran au majina mengine kwa ajili yake ni Milima ya Zagros. Kisha mashariki mwa eneo la Milima ya Zagros ni eneo la kawaida la Wamedi na Waajemi. Kwa hivyo, Wababeli waliunda muungano na Wamedi na Wamedi ndio ambao kwa kweli walikuwa watu wakuu katika kuangusha Milki ya Ashuru.

Pia walikuwa wameshirikiana na kikundi cha wapanda farasi wakali ambao walikuwa wamejiunga katika muungano huu unaoitwa Waskiti. Tunafikiri kwamba walitoka kwenye nyika ya Urusi. Lakini kati ya muungano huu na ukweli kwamba Ashuru ilikuwa imetenganishwa na kudhoofika sana, ilikuwa wakati mwafaka wa ufalme huu kufikia mwisho.

Na kwa hivyo, ndivyo ilivyokuwa. Kwa hivyo, lazima niwe nimebofya hati isiyo sahihi, kwa hivyo nivumilie ninapochukua dakika chache kurudisha nyenzo zangu. Katika nguvu hii inayoongezeka sasa ya Babeli, ulimwengu utachukua mabadiliko, lakini

hakuna kitu kama kitakachochukua katika miaka 70 wakati Waajemi watachukua madaraka.

Kwa hivyo, kipindi cha Neo-Babylon ni kipindi ambacho Babeli imekuwa katika uhusiano wa schizophrenic na Ashuru. Waashuri waliwaona kwa aina fulani ya mapenzi ya kidini. Waliheshimu sana zamani kuu za kidini za Babeli, haswa kwa sababu Ashuru haikuwa na zamani ambazo zilienea hadi milenia ya tatu.

Kwa hivyo, waliheshimu Babeli, lakini Wababeli hawakuthamini sana Waashuri kwa mtindo kama huo. Kwa hivyo, katika kipindi chote ambacho vyombo hivi viwili vya kisiasa viliishi bega kwa bega, kulikuwa na msugvano. Kwa hivyo, Nabopolassar ni mfalme wa Babeli huko mwishoni wakati Milki ya Ashuru inaanguka.

Na kwa hivyo, Nabopolassar yuko sasa, ingawa yeye ni mfalme wa Babeli, ninahitaji kusema kwamba, na hii ni marginalia, sio kama lazima uwe na hii chini, lakini Babeli sasa ni sehemu ya chombo kinachozungumza Kiaramu ambacho kinaweza kuitwa Wakaldayo vizuri. Kwa hivyo, Waaramu wa kusini waliitwa Wakaldayo, na Waaramu wa kaskazini walielekea kuitwa Waararamu. Kwa hivyo, Nabopolassar alikuwa wa dondoo la Wakaldayo, ambayo sio zaidi ya Aramu ya kusini.

Alichukua kiti cha enzi cha Babeli mnamo 626, na hiyo ilikuwa katika kipindi ambacho Ashuru ilikuwa katika hali fulani ya kufutwa. Ilionekana kuwa muungano wake na Wamedi ambao ulikuwa na ushawishi mkubwa katika kuangusha Dola ya Ashuru. Kufikia 617, alikuwa amewaondoa Waashuri kutoka Babeli.

Baada ya kikosi cha mwisho cha Ashuru kurudi Harani, alishambulia mnamo 611-610, na wakati huo huo, kikosi kikubwa cha Misri kilikuwa kimekuja kaskazini kujaribu kusaidia Ashuru. Vikosi hivyo viwili viligongana mnamo 609, na ni dhahiri Wababeli walishinda vita hivyo. Yosia, ambaye alikuwa mfalme wa mwisho mcha Mungu kwenye kiti cha enzi huko Yuda, alipoteza maisha akijaribu kumzuia Farao kuelekea kaskazini kuwasaidia Waashuri.

Baada ya kuchukizwa katika juhudi hizo, lakini sio na Yosia, Wamisri walibaki katika udhibiti wa Palestina kwa miaka kadhaa. Kwa hivyo, nadhani ingefaa mimi kusimama hapa kukuelezea mabadiliko ya kushangaza na machafuko ya matukio ambayo yalikuwa yametokea. Ilipokuwa wazi kwa watu katika ulimwengu wa kale, ilipobainika kuwa Ashuru ilikuwa katika shida, seti ya ajabu ya miungano mipya ilianza kutokea.

Wamisri walitambua kwamba Ashuru ilikuwa dhaifu, na kwa hivyo waliamua kushirikiana na Waashuri. Sasa huyu ni mmoja wa wale ambao wangefikiria wakati. Hakuna mtu angeweza kutabiri kwamba Wamisri wangejaribu kuwaokoa Waashuri kutoka kwa Wababeli.

Hivyo ndivyo ilivyotokea. Kwa hivyo, Wamisri wanatuma jeshi kupitia eneo la Israeli hadi kaskazini hapa, karibu na Harani, wakijaribu kuwasaidia Waashuri. Na mnamo 609, wameshindwa, na kwa hivyo kuna vita kubwa ya mwisho kupiganwa mnamo 605, na hiyo ni kwenye Vita vya Karkemi.

Unaweza kuona Karkemishi iko hapa. Siasa za kimataifa hufanya mazungumzo ya kupendeza katika enzi yoyote. Muungano huu mpya, unaojumuisha Wababeli na Wamedi, una nguvu zaidi kuliko muungano huu unaoibuka wa Misri na mabaki ya Ashuru.

Lakini iliyopotea kwa sasa ni upau wa kando wa umuhimu. Mfalme Yosia alikuwa mfalme mkuu na mcha Mungu. Wakati vikosi vya Misri vinapitia hapa Megido, ambayo haiko kwenye ramani hii, lakini huko Megido, kuna njia inayopitia Safu ya Milima ya Karmeli, na kihistoria, hiyo ndiyo njia ambayo majeshi yalipendelea kupitia. Na Yosia alijua hilo, na kwa hivyo Yosia alijaribu kuwazuia Wamisri, na huko, Yosia alipoteza maisha yake vitani.

Lazima ilikuwa inawasumbua waumini wa dini wa Orthodox wa Yuda kuona mfalme ambaye alikuwa ameongoza Israeli zaidi, au niseme aliongoza Yuda, ambaye aliongoza Yuda katika mageuzi ya kina zaidi ya kidini ya kipindi chote cha Agano la Kale, kupoteza maisha yake katika vita dhidi ya farao wa Misri. Hii, kwa kweli, inaweza kuwa ya kutatanisha, na kama vile tulivyosema katika mkanda wetu wa mwisho mara kwa mara, juu ya jinsi ilivyo hatari kujenga theolojia yako kutoka ukurasa wa mbele wa gazeti, kwa hivyo sasa lazima iwe ngumu sana kwao kutafsiri kile Mungu anafanya. Mtu angefikiria kwamba Yosia angetoa fursa kwa Mungu kugeuza kona na Waisraeli, lakini kwa kweli, kile kinachoitwa uamsho wa Yosia haukuwa uamsho kweli, ulikuwa mageuzi yaliyowekwa kutoka juu.

Kwa bahati mbaya, mageuzi ya kidini ya Yosia hayakupenya katika safu za kijamii za nchi yake, Yuda. Kwa hivyo, kwa kifo cha Yosia, si vigumu kusema ni suala la lini ufalme wa kusini utamalizika. Kurudi, kwa hivyo, kwenye maandishi yetu, Yosia amepoteza maisha, na Wamisri sasa wanadhibiti Palestina.

Baada ya kuchukizwa katika juhudi hizo, wanabaki katika udhibiti wake kwa miaka kadhaa, wakati ambao wanamweka Yehoyakimu kwenye kiti cha enzi cha Yuda. Unajua, kwa sasa, marafiki, wacha niwaambie kwamba Yuda ni mchezaji mdogo zaidi kuliko ilivyokuwa karne moja kabla. Kwa hivyo, sio kama tunapaswa kufikiria Yuda ni sawa na ilivyokuwa.

Kweli, baada ya kushindwa vita mnamo 609, Neko anapata tena, anajenga upya, na kuandamana kaskazini, na huko, katika vita vikali huko Karkemishini, mnamo 605, majeshi haya mawili yalikutana. Ni dhahiri, Wamisri walishindwa, kwa sababu vita vingine vilipiganwa huko Hamat mwaka mmoja baadaye, ambapo jeshi la Misri

liliangamizwa kabisa. Pamoja na njia wazi ya milango ya Misri, kulikuwa na uwezekano kwamba kifo cha Nebukadreza kiliepusha ushindi wa Wamisri.

Baada ya Karkemishi, Nebukadreza, ambaye alikuwa mwana wa Nebukadreza na jenerali wa jeshi, alivuka jangwa kubwa la Arabia kurudi kwa kutawazwa kwake huko Babeli. Acha niweke ramani yangu tena ili sote tuweze kuona kinachoendelea. Hapa kuna hali ya ramani.

Huko Karkemi, na kisha mwaka uliofuata huko Hamat, vikosi vya Misri vinaelekezwa mara kwa mara, na kwa madhumuni yote ya vitendo, hii itaashiria mwisho wa Misri kama mchezaji mwenye nguvu. Kwa hivyo, baada ya vita vya Hamat, vikosi hapa sasa vinaelekea kusini, na Nebukadreza anashuka katika eneo hili. Wakati Nebukadreza anasikia kwamba baba yake, Nabopolassar, ambaye ameketi kwenye kiti cha enzi huko Babeli, anasikia kwamba baba yake amekufa.

Kweli, kwa kweli, hii ni nasaba mpya kabisa, kwa hivyo ana hamu ya kurudi Babeli na kujitawaza kabla ya mtu mwingine kuchukua nafasi yake. Kwa hivyo badala ya kwenda njia salama na ya kawaida, kama hii, kurudi Babeli, anaenda moja kwa moja kuvuka jangwa kubwa la Arabia, akihatarisha maisha na viungo ili kurudi Babeli. Na kwa hivyo huko ametawazwa na kuwa mmoja wa wafalme wakuu wa zamani.

Kwa hivyo, Misri inaweza kuwa na wakati mfupi wa kuja chini ya udhibiti wa Babeli, lakini ikiwa ilitokea, ilikuwa fupi na sio matokeo. Kiini cha Milki ya Babeli, tofauti na ile ya Ashuru, ilikuwa Crescent yenye rutuba. Hiyo ndiyo yote iliyotawala, na Nebukadreza akawa mmoja wa wafalme wakuu na maarufu wa zamani.

Kwa hivyo, alitaka kwenda moja kwa moja Misri lakini alichukizwa. Wakati vikosi vyake vya kijeshi vilikuwa vikishuka katika mkoa huo, walifanya kile himaya zilikuwa zikifanya kwa muda mrefu sana. Walichukua mateka ambao wangewafundisha kurudi na kusaidia kuwaelimisha kwa njia na mawazo ya Babeli na kisha kuwatumikia Wababeli.

Kwa hivyo, baada ya vita kuu vya Hamati, wakati vikosi vya Nebukadreza vinaelekea kusini, watu muhimu kama Danieli, Ezeieli, na wengine wanapelekwa Babeli ili kufundishwa kuwatumikia Wababeli. Ndivyo ilivyo kwa Nebukadreza kwamba sasa anatawala, na ningetamani sana ingewezekana. Hii sio kozi ya Historia ya Israeli, lakini ningependa kuingia kwenye maandishi ya Biblia na kuzungumza nanyi juu ya siku za mwisho za Yuda.

Mnamo 597, kulikuwa na uasi dhidi ya Wababeli. Na siwezi kujizuia kukuambia, hata katika hatua hii ya mwisho ya maisha yangu, naona hii ni fupi kidogo ya kushangaza. Yuda ni nchi ndogo ndogo, sio kubwa zaidi kuliko kaunti katika jimbo la magharibi mwa kati.

Wao ni dhaifu kisiasa, ni dhaifu kijeshi, na kuwafanya waasi dhidi ya Babeli ni ya kushangaza sana. Na bado, ndivyo ilivyotokea. Nebukadreza analeta vikosi vyake magharibi.

Wana akili nzuri ya kujisalimisha. Nebukadreza anawachukua Wayahudi wapatao 10,000 utumwani. Na mtu angefikiria kuwa hiyo ingeelezea mwisho.

Yuda hiyo sasa ingeelewa jukumu lake, ambalo ni kuwa taifa la watumwa kwa Wababeli. Ni bora kuwa watumwa wa Wababeli katika nchi yako mwenyewe kuliko kuwa watumwa huko Babeli. Mtu angefikiria kuwa uasi wa 597 ungetosha, lakini haikuwa hivyo.

Mnamo 587-586, waliasi mara ya pili. Na ni jambo la kufurahisha sana kusoma katika maandishi ya Biblia kwa sababu uasi huu haukutoka juu, lakini kutoka chini. Uasi ulioongozwa na Sedekia unatufunulia katika maandishi ya Biblia kwamba Sedekia alijua alichokuwa akipinga.

Sedekia hakutaka kuasi dhidi ya Wababeli. Kwa kweli alikuja kwa Yeremia au alikuwa na Yeremia kuja kwake usiku kuzungumza na Yeremia. Yeremia alikuwa na nia ya Mungu, na alikuwa akiwaambia kwamba wangeangamizwa isipokuwa wangejisalimisha kwa Wababeli.

Lakini hii ni Mashariki ya Kati, na labda sio busara kuweka mivutano ya sasa ya kidini kwa ulimwengu uliopita, lakini wafuasi wa dini huko Yuda, wazalendo wa kidini, walikuwa wamejihakikishia kwamba Mungu alikuwa pamoja nao na Mungu angelazimika kuwaokoa. Kwa hivyo, wanapuuza tamaa za Sedekia, na wanamlazimisha kuasi dhidi ya Nebukadreza. Kwa hivyo, pamoja na hayo, Nebukadreza analeta vikosi vyake magharibi, na baada ya kuzingirwa kwa muda mfupi, Yerusalemu inaanguka, na idadi ya watu sasa imehamishwa Babeli.

Sedekia ni kesi ya kusikitisha sana kwa sababu alikuwa na akili ya kutosha kujua kwamba uasi huu haukuwa na nafasi. Kwa hivyo, wakati majeshi ya Babeli yanaingia katika eneo lake, anachukua familia yake pamoja naye, na wanakimbia kwa njia ya Bahari ya Chumvi, na wanaelekea kusini kwenda Misri. Na huko, wapanda farasi wa Nebukadreza wanamkamata, na kwa hivyo wanamrudisha Yerusalemu, na huko, mbele ya vitu vyovyote vilivyobaki vya mji wa Yerusalemu vilikuwa bado viko, wanaua, mmoja baada ya mwingine, kila mtu wa familia ya Sedekia, wake, na watoto, na kisha wakatoa macho ya Sedekia.

Ushahidi, au kwa kusudi, ili jambo la mwisho ambalo Sedekia atakuwa amewahi kuona ni kila mmoja wa wanafamilia wake kuuawa. Walilipa gharama kubwa sana kwa uasi huu dhidi ya Babeli. Kwa hiyo, tunapoangalia hili, hutokea wakati wa utawala wa Nebukadreza, na bila shaka, Yuda ni hiccup kwenye meza ya buffet ya ulimwengu wa kale.

Haina maana, lakini sasa, tunapofikiria nyuma, katika maoni yetu ya awali juu ya ahadi zilizotolewa kwa Ibrahimu, nchi imepotea, hekalu limepotea, wafalme wamepotea, na kwa hivyo sasa wana fursa adimu ya kuwa baraka kwa taifa kwa sababu watakuwa Babeli kwa miongo saba. Lazima huu ulikuwa wakati wa umuhimu mkubwa kwa watu wa Kiyahudi. Kwa hivyo, ikiwa ungeniruhusu kusimama hapa na wewe kwa muda, tunaweza kuchukulia kawaida kwamba walinusurika kwa sababu tunajua walinusurika, lakini tunahitaji kutulia na kuuliza, vipi na kwa nini walinusurika? Hakuna hata mmoja wa watu wengine ambao walipelekwa utumwani katika mazingira ya Ashuru na Babeli aliyenusurika, lakini hapa tuna hali ambayo haijawahi kushuhudiwa ambapo watu wa Mungu walihifadhi utambulisho wao, utambulisho uhamishoni, na utambulisho ambao waliendeleza hata wakati mabaki waliondoka Babeli na kurudi na kuanzisha upya nchi yao.

Hiyo ndiyo ninamaanisha ninapopendekeza kwako kwamba shughuli muhimu sana za kidini zilikuwa zikitokea Babeli ambazo hazionekani katika maandishi ya Biblia. Biblia haituambii mengi juu ya kipindi hicho cha miaka 70 uhamishoni huko Babeli, lakini uhamisho haukuisha, haukuishia kwa idadi kubwa ya Wayahudi. Hawakurudi tena.

Wakati uhamisho umekwisha, ni karibu 50,000 tu wanaorudi. Kwa hivyo, hivi ndivyo tunaweza kusema: walihitaji kurekebisha utambulisho wao wa kidini. Na ikiwa ninaweza kusamehewa kwa kusema kwa sauti pana, kabla ya uhamisho huko Babeli, unaposoma manabii, unasoma juu ya shida kubwa ambayo Wayahudi walikuwa nayo, na shida hiyo kubwa ilikuwa kujiwekeza katika ibada ya hekalu bila kutii sheria ambazo Mungu alimpa Musa.

Kwa hivyo,, tulichonacho uhamishoni ni kuibuka kwa msisitizo mpya. Polepole lakini kwa hakika, Waisraeli, au Wayahudi, walijenga upya jukwaa lao la kidini kama watu, na walilijenga upya sio karibu na ibada ya hekalu, kwa sababu hawakuwa nayo, lakini karibu na kusisitiza sheria ya Musa. Sasa, hatuna habari ya fasihi ya matokeo yoyote katika miaka ya Babeli ambayo inatuwezesha kuzungumza kwa habari juu ya hilo.

Lakini ni wazi, fikra, au moja ya ushahidi wa fikra za Wayahudi, ni uwezo wao wa kushinda hali mpya ya kidini na kuunda jibu jipya, na jibu hilo jipya lingewatumikia kwa njia za kushangaza kwa sababu kwa miaka 2,500 ijayo, watakuwa watu, labda watu pekee ulimwenguni, ambao wanaishi bila nchi. Wao, kwa miaka 2,500, waliweza kuwa na kitambulisho cha kitaifa uhamishoni. Hiki ni kipindi cha malezi.

Bila shaka, iliwalazimisha kuelekeza mawazo yao kwenye kile tunachokiita maandishi ya Biblia. Hakuna ushahidi, kwa kweli, kwamba wakati huo walikuwa wameweza kuunda Biblia, kwa sababu rahisi kwamba hakukuwa na vitabu. Vitabu vilikuwa vikubwa na vizito, na kuwa na hati ya ukubwa wa Agano la Kale haikuwezekana.

Lakini inaonekana kama katika uhamisho wa Babeli, walihama kutoka hekalu hadi maandishi, kutoka kwa ibada hadi sheria. Kwa hivyo, huu ulikuwa wakati wa malezi sana, na kwa bahati mbaya, hatuwezi kuzungumza nayo kwa njia yoyote ya maana. Kwa hivyo, badala yake, tutaangalia kwa ufupi kipindi hiki cha Neo-Babeli kupitia Nebukadreza mkuu.

Maandishi mengi yanaelezea kwa undani juhudi kubwa za ujenzi wa mfalme huyu wa ajabu huko Babeli. Mengi ya yale ambayo Herodotus, mwanahistoria maarufu wa Uigiriki, alisema juu ya jiji hilo mnamo 460 ni matokeo ya juhudi za Nebukadreza. Pia alifanya programu ya ujenzi mkali katika sehemu zingine za Babeli pia.

Inaonekana kwamba alikuwa akiakisi kwa uangalifu utangulizi wa wafalme wakuu kabla yake. Archaization hii ni tabia ya kipindi chote cha Neo-Babylonian. Unaona, Wababeli walijiona kama mwendelezo wa uwepo wa kuvutia sana wa Babeli katika historia ya kale ya kidini ya Mashariki ya Karibu.

Miaka ya mwisho ya maisha ya Nebukadreza haikujulikana. Tuna nyaraka chache sana, na kipindi hiki wakati mfalme huyu mkuu na anayeonekana sana anakuwa asiyeonekana inaweza kuwa uthibitisho wa kile Danieli anaelezea na ugonjwa wa Nebukadreza. Katika paroxysm ya hubris ya kifalme, Nebukadreza anajiona kuwa huru sana kutoka kwa Mungu, na katika Biblia, amepigwa chini.

Maelezo ya wastani ni kwamba alipambana na ugonjwa wa sifa za ng'ombe kwa sababu alikula nyasi kama mnyama. Na kwa hivyo, katika kipindi hicho cha ugonjwa, karibu hayupo katika kurasa za historia. Katika Biblia, kufuatia ukombozi kutoka kwa ugonjwa huo, ana ufahamu unaoonekana wa ukweli wa Mungu na anajinyenyekeza, na bila shaka, hiyo inapatana na jinsi wafalme wanapaswa kufikiria.

Kwa hivyo, Nebukadreza anajionyesha kuwa mtu wa ujasiri mkubwa na nguvu kubwa; anajulikana kwa ushindi wake wa kijeshi, lakini kwa kweli labda ni bora, anapaswa kujulikana zaidi kwa shughuli zake kubwa za ujenzi katika jiji kubwa la Babeli. Unaposafiri kwenda sehemu hii ya dunia leo, na kutembelea tovuti ya Babeli, mengi ya yale ambayo jicho lako linaona ni mabaki ya kile Nebukadreza alikuwa amejenga. Kwa hivyo, alikuwa mfalme mkuu, aliyetajwa, kwa kweli, katika Danieli, lakini tutaendelea kwa mmoja wa wafalme wasiojulikana ambao tutazungumzia, Nabonidus.

Nabonidus ni ngumu kuelezea kwa sababu hapati uchapishaji mzuri huko Mesopotamia. Anachukuliwa na wengine kuwa mwendawazimu. Alikuwa na uaminifu wa kipekee kwa mungu wa mwezi Sin.

Ni dhahiri, aliona uharibifu wa mji mtakatifu wa Haran katika vita kati ya Wamisri na Wababeli. Aliona hilo kama ushahidi kwamba mungu wa mwezi Sin hakuwa na

furaha kwa kunyanyaswa na kupuuzwa. Kwa hivyo, alijenga upya hekalu la kuonekana ambapo mama yake hapo awali alikuwa mja.

Alimweka binti yake kama kuhani wa wa kuonekana huko Uri. Kisha akajenga mji mkubwa na hekalu la Sin katika chemchemi ya jangwa ya Tima huko Arabia. Nadhani nina Tima hapa ili uweze kuona eneo la wavuti hii.

Kwa muongo mmoja au zaidi, aliacha kiti chake cha enzi huko Babeli na kuhamia eneo hili la jangwa la Tima. Huko alikuwa amejenga hekalu kubwa sana kwa mungu wa mwezi Sin. Ni oasis mahali hapo.

Huko, alijenga ukuta mkubwa wa jiji karibu na Tima. Ni vigumu kutafuta njia za kukuelezea hili, lakini Tima alikuwa oasis. Haikuwa kituo cha mijini, lakini alijenga ukuta kuzunguka Tima mkubwa wa kutosha kwa jiji lenye nguvu.

Kwa hivyo, hii ni tabia ya kushangaza zaidi ya mfalme yeyote katika zamani zote. Tunawezaje kuelezea ukweli kwamba aliacha kiti chake cha enzi? Aliacha kiti cha enzi kwa mwanawe Belshaza. Aliacha kiti chake cha enzi huko Babeli.

Hatuna uhakika kama aliwahi kurudi - kuna mjadala juu ya hilo. Aliishi Tima, ambapo alijenga hekalu kubwa na ukuta mkubwa kuzunguka jiji.

Je, hii itaelezewa vipi duniani? Nina hakika naweza kukuambia kuwa hakuna mtu aliye na maelezo wazi ya kile kilichokuwa kikiendelea. Kama ilivyo, kuna majaribio tofauti ya kuelezea tabia hizi za ajabu. Moja ya zile ambazo nadhani zina kiwango cha juu cha uwezekano wa kuwa angalau kweli ni kile ninachokiita maoni ya waja.

Kwa maneno mengine, tabia ya Nabonidus ilikuwa ya mtu anayejinyima kidini. Alikuwa amejitolea kipekee kwa mungu wa mwezi C. Na kwa hivyo, alitamani, labda katika wazo hili, kutokuwepo kutoka Babeli. Sasa, haikuwa kwamba hakukuwa na mahekalu ya kuona huko Babeli.

Lakini karibu kulikuwa na mabishano ya kisiasa kati ya watendaji wa kidini huko Babeli ambao walizingatia Marduk kinyume na Nabonidus, ambaye alikuwa akizingatia kuonekana. Na kwa hivyo labda ilikuwa ili kuepuka mabishano hayo na kujitolea bila kizuizi kwa Dhambi kwamba alijiondoa mwenyewe na kwenda kuishi katika oasis hii kwa miaka kumi au zaidi bila Babeli. Nadhani kuna thamani fulani kwa maoni haya.

Walakini, inaweza isieleze kikamilifu matendo yake, ambayo imesababisha majaribio mengine ya kuelezea tabia yake ya kushangaza. Jaribio la pili ni kile kinachoitwa maoni ya kidini na kisiasa.

Na mtazamo huu wa kisiasa wa kidini unatoa hoja kwamba mungu mkuu wa Babeli ni mungu Marduk. Marduk haiabudiwa Magharibi, haswa kati ya Waarabu na Waaramu. Kwa hivyo, tunaposema Magharibi, tunachorejelea ni kitu chochote Magharibi mwa Frati hadi hapa, nusu nzima ya magharibi ya ufalme. Marduk haabudiwi.

Kwa hivyo, maoni haya yanatoa pendekezo kwamba Nabonidus labda alikuwa akijaribu kuunganisha nchi yake karibu na mungu wa zamani wa kifahari kama inavyoonekana. Sasa, hiyo ina mambo ya kuvutia, hata ikiwa tunakubali kwamba hatuwezi kuthibitisha. Ikiwa kuna mungu ambaye anaabudiwa katika Crescent yenye rutuba, itakuwa mungu wa mwezi.

Wasomi wengine wanafikiri kwamba Mlima Sinai uliitwa Mlima Sinai kwa sababu ya mungu wa mwezi Sini. Tunajua kwamba mji mkubwa wa Yeriko katika Israeli ulipewa jina la mungu wa mwezi, Yariq. Tunajua kwamba kwa Waaramu na Waarabu, nusu nzima ya magharibi ya ulimwengu wa kale ilipendelea mungu wa mwezi Sin.

Kwa hivyo, maoni haya yanabishana kwamba labda kile Nabonidus alikuwa akijaribu kufanya ni kwa kutokuwepo kutoka Babeli na kuhamia hii, na kugeuza hii kuwa kituo cha kidini ambacho kinaweza kuunganisha nguvu ya Fertile Crescent ya Babeli chini ya bendera ya kidini ya mungu wa mwezi. Inavutia, au angalau kwangu inavutia, lakini pia ni ngumu kusema kwa kiwango chochote cha uhakika. Kwa mfano, si lazima eeleze kwa nini alijitokeza kwa miaka kumi nzima.

Angeweza kufanya aina hii ya kitu kutoka mahali popote katika Crescent yenye rutuba. Sio lazima eeleze kwa nini angejenga ukuta mkubwa kuzunguka mitende michache. Haielezei kwa nini angejenga hekalu kubwa ili kuonekana mahali ambapo hakukuwa na wanadamu wengi wa kuitumia.

Kwa hivyo, wakati kunaweza kuwa na thamani fulani kwa hii, tungetaka kuwa waangalifu kusema kwamba hakuna maoni moja yanayoonekana kuelezea hii vya kutosha au kuelezea kabisa tabia hii isiyo ya kawaida. Kuna maoni ya tatu ambayo nilitaja katika maelezo yangu ya darasa hapa, na maoni hayo ya tatu ndio ninayoita mtazamo wa kijiografia. Kuanzia miaka ya 560 hadi 485, Babeli ilipata mfumuko wa bei mbaya wa zaidi ya 200%.

Kwa maneno mengine, kiuchumi, mambo hayakuwa yakienda vizuri huko Babeli. Mfumuko wa bei ulikuwa mkubwa, uchumi haukuwa na nguvu, na kwa hivyo maoni haya yanaonyesha kwamba kile alichokuwa akijaribu kufanya ni kuunda upya njia za biashara ambazo zinaweza kuunda upya kituo cha kiuchumi cha Milki ya Babeli. Kile maoni haya yanajaribu kubishana ni kwamba alikuwa akijaribu kuunda uhamisho wa biashara ya kiuchumi ambao uliweka mkazo mdogo kwa Babeli na msisitizo zaidi kwa nusu ya magharibi ya ufalme.

Kweli, katika miaka ya mwisho ya utawala wa Nabonidus, tuna sababu nzuri ya kuelezea kwa nini walikuwa na mfumuko wa bei mbaya. Katika miaka hiyo ya mwisho, ukiangalia eneo la rangi ya lax juu ya Babeli, unachoweza kusema ni kwamba katika miaka ya mwisho, Wamedi na Waajemi walikuwa wamefanikiwa kushinda katika safu kubwa ili Babeli ikatwa kila upande isipokuwa magharibi. Kwa hivyo, inasadikika kwamba Nabonidus alikuwa akijaribu kuunda jibu la kiuchumi kwa nguvu inayoibuka kutoka mashariki inayoitwa Medo-Uajemi.

Kwa hivyo, tunapoangalia tabia yake, tunasema hatuna uhakika kwamba tunaweza kueleza kwa nini alifanya kile alichofanya. Lakini tunachoweza kusema ni kwamba yeye si maarufu katika Biblia kama mwanawe Belshaza. Kwa sababu Belshaza anatawala kwenye kiti cha enzi huko Babeli, hatuna uhakika ikiwa Nabonidus alikuwa amejiuzulu kabisa na Belshaza alikuwa mfalme halisi au ikiwa Belshaza alikuwa mtawala mwenza.

Haijulikani kabisa, lakini kilicho wazi ni kwamba Nabonidus hakuwa akitawala Babeli na Belshaza alikuwa. Na, kwa kweli, kitabu cha Danieli kimemfanya Belshaza kuwa maarufu, na kwa hivyo Belshaza anatawala jiji tunaposoma hadithi katika Danieli kwamba Belshaza anaamuru karamu. Sio utata kwa mfalme kuagiza karamu.

Baada ya yote, wafalme walikuwa na wakati mwingi mikononi mwao. Unasoma kitabu kama Esta, na kitabu kizima kinaonekana kuangaziwa na karamu mbalimbali zilizotupwa na mfalme. Kwa hiyo, anaandaa karamu, na katika karamu, Belshaza anaamuru kwamba vyombo kutoka hekaluni... vyombo vya kidini ambavyo vilitumika katika ibada ya hekalu, labda alichukua utumwa Sanduku la Agano.

Na kwa hivyo, anaamuru wale waletwe nje kama vyombo vya kunywa. Kweli, katikati ya sherehe, Mungu anaingilia kati na ghafla anaanza kuandika maneno ya siri kwa mkono wa kimungu juu ya ukuta, na hii hakika ingepanga upya hali ya sherehe. Walitoka kwenye karamu ya waliohukumiwa hadi karamu ya walioogopa.

Ninasema imehukumiwa kwa sababu haionekani kabisa kwa wasomaji wa kitabu cha Danieli. Haionekani kuwa Babeli ilikuwa imezingirwa na ilikuwa imezingirwa kwa zaidi ya mwaka mmoja na vikosi vya Uajemi. Kwa hivyo, karamu ni karamu iliyotupwa wakati vikosi vinazingira mji wa Babeli.

Na hapo tuna mwandiko huu: Mene, Mene, Tekel, Upharsin. Belshaza anataka hii ifasiriwe. Sasa, hii sio siri kusoma; Maneno ni rahisi vya kutosha.

Ni Mene, iliyohesabiwa, Tekel, Tekeli ni Kiaramu kwa Shekel. Shekeli inamaanisha kupimwa, kwa hivyo imehesabiwa, kupimwa, na kutenganishwa. Upharsin.

Kwa hivyo, Daniel ana sifa kama mtu wa dini. Kwa hivyo, Danieli analetwa na Danieli anatafsiri maandishi. Hakutafsiri; Mtu yeyote alijua inachosema.

Anatafsiri. Na anachowaambia ni, Belshaza, siku zako zimehesabiwa. Tabia yako imepimwa.

Na utatenganishwa na ufalme wako. Na hii ni, unajua, katika ulimwengu wao na katika lugha yao, marafiki, walipenda puns. Na hili ndilo neno ambalo tunapata neno Farisayo, mzizi ambao tunaupata.

Mafarisayo wanamaanisha wale waliotengwa. Na kwa hivyo, kutengwa ni maana ya neno hapa, lakini pia ni jina la neno Kiajemi. Ukiangalia konsonanti, unaweza kuona kwamba konsonanti ni sawa.

Kwa asili, basi, ndoto inamwambia Belshaza kwamba utatenganishwa, na Waajemi ndio watafanya hivyo. Kwa hivyo, ni mchezo wa maneno juu ya majina ya Kiajemi na Farisayo. Kwa hivyo, pamoja na hiyo, usiku huo huo, jiji la Babeli linaanguka, na Belshaza anaondolewa kwenye kiti cha enzi.

Kipindi cha Neo-Babylon, kama hivyo, kinafikia mwisho. Kwa kweli, utakumbuka kile nilichotaja juu ya vyombo hivi vya kisiasa vya kati. Na kwa hivyo, vyombo hivi vya kisiasa sana huanguka ghafla kama inavyoonekana.

Pamoja na Waajemi kuwa tayari wameshinda eneo katika sehemu ya kaskazini ya Babeli, kilichobaki kwao kufanya ni kuteka jiji la Babeli, ambayo, kwa kweli, ndio hufanyika hapa. Na kama hivyo, Wamedi-Waajemi wanarithi Crescent yenye rutuba. Na kwa hivyo sasa tunahama kutoka kwa ramani inayoonekana kama hiyo hadi kwenye ramani ambayo tulikuambia juu ya siku nyingine, ramani ambayo tuna himaya kubwa zaidi ya ardhi ulimwenguni.

Kwa hivyo, tutaelekeza mawazo yetu, kwa hivyo, kwa mara ya kwanza katika historia mbali na Crescent yenye rutuba, na tutaihamisha kuelekea mashariki. Ni rahisi sana kwetu kusahau kwamba Milki ya Uajemi ndio ufalme wa kwanza ulimwenguni kutotegemea ufalme wa Crescent yenye rutuba. Kwa hivyo, muda mrefu kabla ya kuwa na Milki ya Uajemi, kulikuwa na uvamizi na ushahidi halisi kutoka kwa tovuti katika milenia ya 5 na 4 KK.

Miji maarufu zaidi kati ya hii kwenye uwanda mkubwa wa Irani ilikuwa Susa na Elamu. Mwanzoni mwa milenia ya 1, watu wanaoitwa Waarya, sasa milenia ya 1 ingekuwa kama 1000, kwa hivyo kufikia karibu 1000 KK, watu hawa wa Aryan walikuwa wameanza kuhama au kuhamia eneo hilo. Baada ya uhamiaji kukamilika, ilionekana kwamba kulikuwa na makabila matano makubwa, ambayo Parsua na Madai walikuwa wakubwa zaidi, Wamedi, na Waajemi.

Lakini kulikuwa na makabila mengine ya matokeo. Parthava ilitoa kwa ulimwengu Milki ya Parthian, ambayo wakati wa Kirumi ilikuwa mpinzani mkubwa wa Roma katika Mediterania nzima ya mashariki. Kwa hivyo, Parthava ilikuwa kabila.

Kwa kweli, wakati wa Pentekoste, katika Kitabu cha Matendo, tunasoma kwamba kulikuwa na Wayahudi kutoka Parthia walikuwepo wakati wa Pentekoste. Halafu tuna Arachosians na Bactrians, na kwa hivyo haya ni makabila matano ya wale wanaoitwa watu wa Uajemi. Wamedi, Waajemi, Waparthi, Arachosians, na Wabactrians.

Kwa hivyo, sina hakika ikiwa tunaweza kuona majina hayo hapa, lakini ikiwa tunaweza, tunaweza kukuonyesha mahali walipo. Kwa hivyo, Wamedi wako hapa katika sehemu ya kaskazini ya Umedi-Uajemi. Waajemi wako katika sehemu ya kusini.

Hapa kuna Bactrians hapa. Hapa kuna Arachosia hapa, na hapa kuna Parthia katikati. Kwa hivyo, makabila haya matano makubwa yalijaza eneo hili mashariki, na kwa hivyo kwa mara ya kwanza sasa katika historia, nguvu za kisiasa zinahama kutoka Mesopotamia kwenda mashariki.

Kwa kweli, kejeli ni kwamba ingawa kwa milenia kituo pekee cha nguvu katika ulimwengu wa zamani kilikuwa Mesopotamia, na kuhama kwa nguvu kuelekea mashariki, hii inawakilisha mara ya mwisho kwamba kituo cha nguvu kitakuwa Mesopotamia. Kwa sababu wakati nguvu inabadilika kutoka mashariki, itahamia magharibi kwa mtu wa Alexander the Great, na kisha kwa watu wa Milki ya Kirumi. Kwa hivyo, kile kilichotokea hivi punde ni enzi katika historia ya matokeo muhimu sana kwamba ni ngumu kukuelezea haya yote yalimaanisha nini.

Haraka sana, tunapoanza kukaribia mwisho wa saa hii, wacha nikuambie kuwa kitovu cha historia ya ulimwengu kilikuwa Crescent yenye rutuba kila wakati. Pamoja na kuongezeka kwa Milki ya Umedi na Uajemi, Crescent yenye rutuba haitakuwa kitovu cha nguvu tena. Kuanzia hapa na kuendelea, nguvu itahama kutoka kwa Crescent yenye rutuba, kwanza kuelekea mashariki, kisha magharibi.

Kwa hivyo, inaendelea hadi leo. Unapoangalia eneo hili sasa, unaweza kuliita ufalme ulioangamia. Milki hizo zote zimekwenda.

Ardhi ni sehemu ya ilivyokuwa. Ardhi imepata madhara makubwa ya kiikolojia. Kumekuwa na kukauka duniani kote.

Kwa hivyo, mkoa huu wa kihistoria, ambao ulikuwa na rutuba na wenye nguvu, sasa umeanza kupungua bila kupingwa ambayo haitawahi kupona. Sasa, nguvu itahamia hapa mashariki. Mashariki hii ni mabadiliko makubwa kwa masilahi yetu kwa sababu Waarya hawa sio Wasemiti; wao ni Indo-Aryans.

Na hiyo haimaanishi kuwa tunaweza kukuambia haswa walikotoka walipohama. Lakini tunachoweza kukuambia ni kwamba wao sio Wasemiti. Hawana dini ya kihistoria.

Lugha yao sio ya Kisemiti; ni Media-Kiajemi. Utamaduni wao sio wa Kisemiti, na mtazamo wao wa ulimwengu sio wa Kisemiti.

Kwa hivyo, tuna mabadiliko sio tu ya matokeo ya kijiografia lakini pia ya masuala ya kidini na kitamaduni. Huu ni wakati wa enzi katika historia. Itatupeleka kwenye Milki ya Uajemi, ambayo ilidumu karne kadhaa.

Ni ufalme wa matokeo ya kipekee. Kwa hivyo, umoja wa makabila haya ulichukua muda-karne nyingi, kuwa sawa.

Ilionekana kwanza chini ya utawala wa kabila la Media. Wafalme waliofuata, kwa kweli, baada ya kuunganishwa, walikuwa maarufu katika kuanguka kwa Ashuru. Uhusiano wa makabila haya mawili ulikuwa wa usawa hadi kuongezeka kwa Koreshi mkuu, ambaye alifanya mambo kuwa ya wasiwasi kidogo kwa wafalme wa Media.

Kwa hivyo, nadhani tunapaswa kusimama hapa na kisha turudi kwenye mkanda unaofuata kuzungumza juu ya mmoja wa watu wanaovutia sana katika historia ya zamani. Anaitwa Koreshi Mkuu. Alikuwa mfalme, tofauti na mfalme mwingine yeyote zamani.

Na yeye ni furaha kuzungumza juu yake. Kwa hivyo, tutasimama hapa na kisha kuanza kwenye mkanda wetu unaofuata hivi karibuni.

Huyu ni Dk. Don Fowler katika mafundisho yake juu ya asili ya Agano la Kale. Hiki ni kipindi cha 21, Dola ya Babeli Mboleo na Mwisho wa Yuda.